

Fimmtudaginn 28. nóvember 1996.

Nr. 355/1995.

**Ásgeir Arngrímsson og
Hrafn Hrafnsson**

(Kristján Stefánsson hrl.)
gegn

Valdemar Baldvinssyni hf.

(Árni Pálsson hrl.)

Víxilmál. Greiðslustaður. Málsástæða. Aðfinnslur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Arnljótur Björnsson og Gunnlaugur Claessen.

Áfrýjendur skutu málinu til Hæstaréttar með stefnu 26. október 1995. Þeir krefjast aðallega sýknu, en til vara lækkunar á kröfum stefnda. Einnig krefjast þeir málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að áfrýjendur verði dæmdir til að greiða sameiginlega 6.508.098 krónur ásamt dráttarvöxtum sarnkvæmt vaxtalögum nr. 25/1987 frá 25. mars 1994, allt að frádregnum 626.802 krónum, sem greiddar voru 7. desember 1995. Fyrir Hæstarétti var greint frá því af hálfu stefnda, að hann hefði þann dag fengið síðargreinda fjárhæð greidda úr þrotabúi Sæborgar hf., er var samþykkingandi víxils þess, sem mál þetta er risið af. Loks krefst stefndi þess, að áfrýjendur verði sameiginlega dæmdir til að greiða málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Fyrir Hæstarétti halda áfrýjendur því fram, að víxileyðublaðið hafi verið afhent stefnda án nokkurs vélritaðs texta að öðru leyti en því, að orðið „tryggingarvixill“ hafi verið vélritað efst á blaðið. Staðhæfing þessi samræmist illa málavaxtalýsingu í greinargerð þeirra í héraði.

Áfrýjendur hreyfðu þeirri málsástæðu fyrst fyrir Hæstarétti, að eftir að stefnda var afhent víxileyðublaðið 30. desember 1987, hefði hann breytt tilgreiningu eyðublaðsins um útgáfustað úr Reykjavík í Akureyri. Einnig hefði hann breytt tilgreiningu um greiðslustað úr Iðnaðarbanka Íslands, Reykjavík, í Búnaðarbanka Íslands, Akureyri. Andmælir stefndi málsástæðu þessari sem of seint fram kominni. Fallist er á, að ekki séu skilyrði 2. mgr. 163. gr. laga nr. 91/1991

um meðferð einkamála til þess, að málsástæða þessi geti komið til álita fyrir Hæstarétti.

Samkvæmt meginreglum víxilréttar hafði stefndi umboð til að rita víxilfjárhæð, útgáfudag og gjalddaga á umdeilt víxilskjal og gera það að fullgildum víxli í merkingu 1. og 2. gr. víxillaga nr. 93/1933.

Með þessum athugasemdum og að öðru leyti með vísun til forsendna héraðsdóms verður staðfest niðurstaða hans um, að áfrýjendum beri að greiða víxilskuldina. Samkvæmt því verða áfrýjendur dæmdir í sameiningu til að greiða stefnda 6.508.098 krónur með dráttarvöxtum, eins og í dómsorði greinir, en frá dregst áðurnefnd greiðsla, 626.802 krónur, sem draga skal frá uppreiknaðri kröfu stefnda, eins og hún stóð á greiðsludegi 7. desember 1995. Þá verður áfrýjendum sameiginlega gert að greiða málskostnað, sem ákveðinn verður í einu lagi í héraði og fyrir Hæstarétti, eins og í dómsorði greinir.

Það athugast, að málið var þingfest í héraði 2. júní 1994 og tekið fyrir aftur 23. og 30. sama mánaðar. Dómping var síðan ekki háð fyrr en 11. september 1995, en héraðsdómur var kveðinn upp 27. sama mánaðar. Engar skýringar eru á þessum óhæfilega drætti, og ber að átelja hann.

D ó m s o r ð:

Áfrýjendur, Ásgeir Arngrímsson og Hrafn Hrafnsson, greiði sameiginlega stefnda, Valdemar Baldvinssyni hf., 6.508.098 krónur ásamt dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 25. mars 1994 til greiðsludags. Frá framangreindu dragist 626.802 krónur, sem greiddar voru upp í kröfu stefnda, eins og hún stóð á greiðsludegi innborgunar, 7. desember 1995.

Áfrýjendur greiði stefnda sameiginlega 500.000 krónur samtals í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Norðurlands eystra 27. september 1995.

Mál þetta, sem dómtekið var 22. september sl., hefur Valdemar Baldvinsson hf., kt. 520477-0129, v/Hvannavelli, Akureyri, höfðað hér fyrir dómi með stefnu, birtri 24. maí 1994 og þingfestri 2. júní s. á., gegn Ásgeiri Arngrímssyni, kt. 051054-7849, Brekkusíðu 18, Akureyri, og Hrafn Hrafnssyni, kt. 280662-4299, Ytri-Brennihóli, Glæsibæjarhreppi.

Eru dómkröfur stefnanda þær, að stefndu verði dæmdir til að greiða skuld, að fjárhæð 6.508.098 kr., ásamt dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtala­ga nr. 25/1987 frá 25. mars 1994 til greiðsludags. Þá er krafist málskostnaðar skv. fram lögðum reikningi.

Stefndu krefjast aðallega sýknu af kröfum stefnanda, en til vara, að dómkröfur stefnanda verði verulega lækkaðar. Í báðum tilvikum er gerð krafa um, að stefndu verði tildæmdur málskostnaður skv. málskostnaðarreikningi.

Stefnandi kveður málsatvik þau, að hin umstefnda skuld sé samkvæmt tryggingarvígli, að fjárhæð 6.508.098 kr., út gefnum á Akureyri 16. desember 1993 af Ásgeiri Arngrímssyni og framseldum af sama, ábektum af Hrafni Hrafnsyni og samþykktum af Sæborgu hf., Hrafni Hrafnsyni, til greiðslu í Búnaðarbanka Íslands, Akureyri, 25. mars 1994. Víxillinn sé án afsagnar. Skuldin hafi ekki fengist greidd þrátt fyrir innheimtutilraunir, og sé því nauðsynlegt að höfða mál til innheimtu hennar. Vísar stefnandi til víxillaga nr. 93/1933, einkum VII. kafla laganna, um fullnustu vegna greiðslufalls, en málið sé rekið samkvæmt 17. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

Stefndu kveða málavexti vera þá, að hlutafélagið Sæborg, kt. 670186-1569, hafi frá stofnun félagsins rekið Matvörumarkaðinn að Kaupangi v/ Mýrarveg á Akureyri. Hlutafélag þetta hafi verið úrskurðað gjaldþrota með úrskurði Héraðsdóms Norðurlands eystra 13. janúar 1994. Frestdagur við skiptin hafi verið 16. desember 1993, en þá hafi félagið fengið heimild til greiðslustöðvunar. Umræddur Matvörumarkaður hafi átt viðskipti við stefnanda í máli þessu, Heildverslun Valdemars Baldvinssonar hf. Hinn 30. desember 1987 hafi hlutafélagið samþykkt tryggingarvígil þann, sem stefnt sé út af í máli þessu. Útgefandi á víxlinum hafi verið stefndi Ásgeir Arngrímsson, og hafi víxillinn verið framseldur af honum. Víxillinn hafi verið ábektur af stefnda Hrafni Hrafnsyni. Þegar víxillinn hafi verið afhentur stefnanda á skrifstofu hans að Tryggvabraut 22, Akureyri, hafi ekki verið á honum útgáfudagur, gjalddagi né fjárhæð. Greiðslustaður víxilsins hafi verið tilgreindur Iðnaðarbanki Íslands hf., Reykjavík, en því breytt í Búnaðarbanka Íslands, Akureyri, með því að vélrita ofan í upphaflega áritun. Þá hafi nafnnúmer stefndu verið tilgreind á blaði, festu við víxilinn, en nafnnúmer hafi almennt ekki verið notuð eftir 1990. Hinn 16. desember 1993, sama dag og Matvörumarkaðurinn hafi fengið greiðslustöðvun, hafi stefnandi ritað útgáfudag, fjárhæð og gjalddaga á víxilinn. Fjárhæð víxilsins hafi verið skuld Matvörumarkaðarins við stefnanda á útgáfudegi. Stefnandi hafi ekkert samráð haft við stefndu um umrædda útfyllingu víxilsins. Af hálfu stefndu hafi verið litið þannig á, að umræddur víxill væri til tryggingar við-

skiptum stefnda og stefnanda á árinu 1988 og að hann hefði borið að endurnýja um áramót 1988/1989, ef stefnandi hefði ætlað að viðhalda samkomulaginu um tryggingarvísilinn. Af hálfu stefnanda hafi ekki verið hlutast til um, að það væri gert. Þá hafi verið litið þannig á af hálfu stefndu, að grípa hefði átt til tryggingarvísilsins, þegar skuld gjaldfélli, án þess að hún yrði greidd, en ekki, að vanskil yrðu látin hlaðast upp. Af hálfu stefndu hafi því verið litið þannig á, úr því að samkomulag stefndu og stefnanda hafi ekki verið endurnýjað, að umboð stefnanda til útfyllingar vísilsins eins og hann gerði, hafi verið fallið niður og stefnandi því ekki haft neina heimild stefndu til útfyllingar vísilsins eins og hann gerði. Þegar víxillinn hafi verið fylltur út, hafi ekki legið fyrir neitt samkomulag stefndu og stefnanda um uppgjör viðskiptaskuldar Matvörumarkaðarins við stefnanda. Stefndu hafi ekki fengið að vita um meðferð stefnanda á umræddu víxileyðublaði fyrr en með tilkynningu Búnaðarbankans á Akureyri og skömmu síðar innheimtubrési lögmanns stefnanda, dags. 2. maí 1994. Þessu bréfi hafi stefndi Ásgeir svarað með bréfi, dags. 5. maí 1994. Því bréfi hafi lögmaður stefnanda aftur svarað með bréfi, dags. 13. maí 1994. Í þessu bréfi segir m. a.: „Til upplýsingar fyrir þig skal á það bent, að skv. 10. gr. laga nr. 93/1933 hefur verið talið, að heimilt væri að fylla út víxil, eins og virðist hafa verið gert í þessu tilviki.“ Samkvæmt þessu virðist lögmaður stefnanda viðurkenna, með hvaða hætti hinn umstefndi víxill varð til.

Stefndu reisa í fyrsta lagi sýknukröfu sína á því, að um sé að ræða tryggingarvísil, sem samþykktur hafi verið og áritaður af útgefanda og ábekingi á skrifstofu stefnanda 31. desember 1987, en á víxlinum hafi þá ekki verið útgáfudagur, gjalddagi né fjárhæð, og hafi hann verið afhentur stefnanda til tryggingar úttekta Matvörumarkaðarins, fyrirtækis stefndu, hjá stefnanda árið 1988. Í árslok 1988 hafi stefnandi ekki hlutast til um, að víxillinn yrði endurnýjaður, hvað þá rætt við stefndu um þá fjárhæð, sem setja mætti á tryggingarvísilinn. Stefnandi hafi hins vegar haft víxilinn í sinni vörslu án þess að grípa til hans, jafnvel þótt allnokkur vanskil Matvörumarkaðarins hefðu hlaðist upp í a. m. k. þrjú ár fyrir umrædda notkun vísilsins. Hafi stefnandi ekki notað víxilinn, fyrr en Sæborg hf. hafi fengið greiðslustöðvun. Þá hafi ekki verið um að ræða neitt samkomulag stefnanda við stefndu eða Sæborgu hf. um uppgjör á skuld vegna úttekta og að stefnandi hafi ritað á víxilinn útgáfudag, gjalddaga og fjárhæð án samráðs við stefndu. Af hálfu stefndu sé því þess vegna haldið fram, að stefnandi hafi ekki haft umboð til að fylla víxilinn út eins og hann gerði, enda verði umboðsmaður skv. 25. gr. laga nr. 7/1936 að ábyrgjast, að hann hafi nægjanlegt umboð. Telji stefndu, að stefnanda beri að sanna það, að hann hafi haft umboð stefndu

til að fylla víxillinn út eins og hann gerði, þar sem svo langur tími var liðinn, frá því að stefnandi fékk víxillinn í hendur. Í máli þessu hafi stefnanda verið fullkunnugt um, að umræddur víxill hafi verið afhentur honum 30. desember 1987, en hann ritaði víxillinn ekki að fullu fyrr en 16. desember 1993, tæpum sex árum síðar, án þess að ganga úr skugga um, að hann hefði heimild stefndu til að fylla víxillinn út eins og hann gerði. Stefnanda hafi því mátt vera ljóst, að eftir allan þennan tíma gæti leikið verulegur vafi á heimild hans til notkunar víxilsins, og verði að telja með hliðsjón af framansögðu, að heimilt sé að bera þessar mótbáru fyrir við stefnanda, sbr. 10. gr. víxillaga, enda hafi ekkert samkomulag legið fyrir milli stefndu og stefnanda um uppgjör á skuld Sæborgar hf. við stefndu. Beri því að sýkna stefndu af dómkröfum stefnanda.

Í öðru lagi halda stefndu því fram, að með áritun sinni á hinn umstefnda tryggingarvíxil 30. desember 1987 hafi þeir í raun verið að veita stefnanda ábyrgðarskuldbindingu fyrir úttektum Sæborgar hf. Ábyrgðarskuldbinding þessi hafi 16. desember 1993 verið orðin tæplega sex ára gömul. Samkvæmt 4. tl. 5. mgr. 3. gr. laga nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda fyrnist slíkar ábyrgðarskuldbindingar á fjórum árum, og sé réttur stefnanda á hendur stefndu fallinn niður þegar af þeirri ástæðu. Þá er því haldið fram af stefndu, að gjalddagi víxilskuldbindingar þeirra með áritun á hinn umstefnda tryggingarvíxil hafi verið, þegar Sæborg hf. hafi fyrst lent í vanskilum við stefnanda. Skv. 2. mgr. 70. gr. víxillaga nr. 93/1933 fyrnist kröfur víxilhafa á hendur útgefanda og framseljendum á einu ári frá þeim degi, er afsagnargerð fór fram, enda hafi afsögn verið gerð á réttum tíma eða á einu ári frá gjalddaga, hafi fyrirvari verið gerður án kostnaðar. Í hinum umstefnda víxli sé áritunin án afsagnar, og beri að líta svo á, að víxilskuldbinding stefndu sé fyrnd í síðasta lagi einu ári eftir, að vanskil Sæborgar hf. við stefnanda byrjuðu, enda verði þannig litið á, að víxillinn hafi fallið í gjalddaga í upphafi vanskila Sæborgar hf. við stefndu.

Varakröfu sína rökstyðja stefndu með því, að stefnandi hafi lýst stefnukröfum máls þessa í þrotabú Sæborgar hf. Þar sé ekki óhugsandi, að upp í kröfu þessa, sem sé almenn krafa í þrotabúið, fáiast u. þ. b. 10%. Þá sé ljóst, að stefnandi eigi skv. lögum um virðisaukaskatt að geta fengið endurgreiddan virðisaukaskatt af kröfu sinni, 19,68%. Samkvæmt þessum tveimur liðum eigi stefnandi að geta fengið tæplega 30% kröfu sinnar greidd. Þess sé krafist, að tekið verði tillit til þessa í dómsniðurstöðu, ef stefndu verði ekki alsýknaðir af kröfum stefnanda, og verði þá tekið tillit til þess við ákvörðun málskostnaðar.

Engar skýrslur hafa verið gefnar fyrir dóminum.

Svo sem að framan er rakið, afhentu stefndu stefnanda umrætt víxileyðublað, sem þeir höfðu ritað á eins og að framan greinir. Eyðublaðið var óútfyllt, að því er varðar útgáfudag, fjárhæð og gjalddaga. Samkvæmt 10. gr. víxillaga hafði stefnandi umboð til að fylla út víxileyðublaðið svo sem hann gerði, enda hafa stefndu ekki sýnt fram á, að þeir hafi nokkru sinni gefið stefnanda í skyn, að þeir vildu afturkalla umboðið eða takmarka það á einhvern hátt, þannig, að stefnandi hafi farið út fyrir það. Verður sýknukrafa stefndu sökum umboðsskorts því eigi tekin til greina.

Varnir stefndu, reistar á fyrningu kröfu þeirrar, er að baki víxlinum liggur, verða eigi hafðar uppi í þessu máli, þar sem um víxilmál er að ræða.

Eigi verður heldur fallist á það með stefndu, að víxilréttur sé fyrndur samkvæmt téðum víxli.

Svo sem að framan er rakið, er hér um víxilmál að ræða, sem rekið er skv. XVII. kafla einkamálalaga, og verður vörnum, sem reistar eru á því, að skuldin sé eða verði að einhverju leyti greidd, eigi komið að í víxilmálinu.

Að framangreindu virtu er niðurstaða dómsins sú, að dæma beri stefndu til að greiða kröfu stefnanda, eins og henni er að framan lýst.

Rétt er, að stefndu greiði stefnanda málskostnað, sem telst hæfilega ákveðinn 442.000 kr., í samræmi við fram lagðan reikning lögmanns stefnanda.

Dóm þennan kvað upp Freyr Ófeigsson dómstjóri.

D ó m s o r ð:

Stefndu, Ásgeir Arngrímsson og Hrafn Hrafnsson, greiði stefnanda, Valdemar Baldvinssyni hf., 6.508.098 kr. ásamt dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 25. mars 1994 til greiðsludags og 442.000 kr. í málskostnað.

Dómurinn er aðfararhæfur.